

15/11/2012

נושאונט מס' 24

דבר העורך

שלום לכם,

שפע של אירועים בולאיים עומד בפתח: היום (ה-15.11) מתקיים מפגש איל"ת המוקדש לאוספו של חברנו **משה אפרת** על ינשופים. בעוד שבועיים תתקיים הרצאה בולאית המאורגנת על ידי התאחדות בולאי ישראל. הפעם ירצה מר **יעקב שבתאי** על המחנות בקפריסין של העולים הבלתי ליגאלים לארץ ישראל. שני האירועים יתקיימו במוזיאון ארץ ישראל ברמת אביב, ויחלו בשעה 17:00.

ביום רביעי ה-12 בדצמבר יתקיים יום הבולאות ה-26. את תכנית הכנס המלאה ניתן למצוא בקישור <http://israelphilately.org.il/articles/content/he/992>, אבל ראוי לציין כי בשעות אחר הצהרים נוכל ליהנות משלוש הרצאות של חברי איל"ת: **יצחק ברק** יספר לנו על דואר יונים, **ד"ר הדי פייבל** ירצה על בולאות וקומוניזם, ולבסוף **משה רימר** ידבר על "כיצד ניתן להרחיב תצוגה תימאטית". גם ההרצאות האחרות נראות מעניינות במיוחד, וראויים אנשי ההתאחדות לברכה על ההתמדה ועל הצלחתם להעמיד כנס מעניין ומגוון מידי שנה. ההשתתפות בכנס דורשת הרשמה מוקדמת, שכן מספר המקומות מוגבל, ובתשלום דמי השתתפות בסך 120 שקל. לפרטים יש לפנות להתאחדות בטלפון 03-6295547.

אירוע חשוב נוסף הוא תערוכת תל אביב 2013 ההולכת ומתקרבת. בעוד חצי שנה נזכה לחגיגה בולאית של ממש, בתערוכת בולים לאומית בה ישתתפו גם נציגי שלוש מדינות מחו"ל – קפריסין, סינגפור וארצות הברית.

בכוונת ועד האגודה לארגן פעילות מיוחדת לחברי האגודה במהלך התערוכה – מעין "יום תימאטיקה". פרטים על כך ימסרו בהמשך, לאחר שיובהרו מספר בעיות טכניות הקשורות בארגון יום כזה.

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

גיליון זה הוא האחרון לשנת 2012, ואנו מזכירים לכל החברים לשלם את דמי החבר שלהם לשנת 2013 העומדת בפתח. מספר חברים טרם שילמו את דמי החבר גם לשנה היוצאת, ואנו מצפים כי יסדירו את העניין בהקדם.

בברכה,
יורם ולורנס

מבצע קורנפלקס לורנס פישר

בעיתות מלחמה נוקטים הצדדים במגוון שיטות כדי לקדם את מטרותיהם. אחת השיטות, אשר לה נודעת משמעות גדולה במיוחד במלחמות התשה, היא יצירת דה-מוראליזציה בקרב האוכלוסיה האזרחית של האוייב. ההנחה היא, שהציבור רחב יפעיל לחץ על ההנהגה, ובכך ישרת את מטרות הצד שכנגד. דוגמא לכך ראינו בפרשת **גלעד שליט**: שנים של לוחמה פסיכולוגית, אותה ניהל ארגון החמאס, הובילו לעסקת חליפין במסגרתה גלעד שב הביתה, אולם המחיר שישראל נאלצה לשלם היה כבד מאוד.

בול גרמני מן המניין מהתקופה הנאצית
בערך 12 פפנינג עם דיוקן היטלר

הבול המזויף של מבצע קורנפלקס

לוחמה פסיכולוגית אינה דבר חדש. בימי מלחמת העולם השניה נהגו שני הצדדים – בנות הברית ומדינות הציר – במגוון דרכים כדי לזרוע דה-מוראליזציה בקרב האוכלוסיה האזרחית. "מבצע קורנפלקס", אשר לו מוקדש מאמר זה, הוא דוגמא לפעילות כזו. את המבצע יזם המשרד למבצעים אסטרטגיים (ה-O.S.S) – סוכנות הביון האמריקאית בימי המלחמה, המוכרת כיום כסוכנות הביון המרכזית (ה-C.I.A). בראש המשרד עמד אז הגנרל **וויליאם דונבן**, שנודע גם בכינוי "ביל הפרוע".

מה היה "מבצע קורנפלקס"? באותם ימים הסדרה מן המניין בגרמניה הנאצית הציגה את דיוקנו של **היטלר**. רעיון המבצע היה לזייף את הבולים בעריכים הנפוצים ביותר – ששה ושנים עשר פפנינג, כך שבמקום דיוקנו של הדיקטטור הגרמני תוצג בהם גולגולת בת דמותו. במקום הכיתוב הרייך הגרמני (בגרמנית, Deutsches Reich), שהופיע בבולים המקוריים נכתב בבולים המזויפים, Futsches Reich, שפירושו האימפריה החרבה. הבולים הודפסו בזמנים שונים בברן וברומא, וקיימים במספר נקבובים הנעים בין 11 ל-13.

לצורך המבצע נדרש ה-O.S.S. ללמוד את מערכת הדואר בגרמניה. לצורך זה נחקרו שבויי מלחמה גרמנים אשר בעברם עבדו בשירות הדואר. השבויים תושאלו על כל פרט, החל מחותמות הדואר השונות וכלה בשאלה כיצד נחתמו שקי

הדואר. מרגלים ומשתפי פעולה אספו דוגמאות של בולים, חותמות מעטפות ושקי דואר. מארגני המבצע הכינו מכתבים ובהם דברי תעמולה אנטי-נאצית, והם הוכנסו לתוך מעטפות עליהן התנוססו כתובות שנבחרו מתוך מדריך הטלפון הגרמני. הבול המזויף

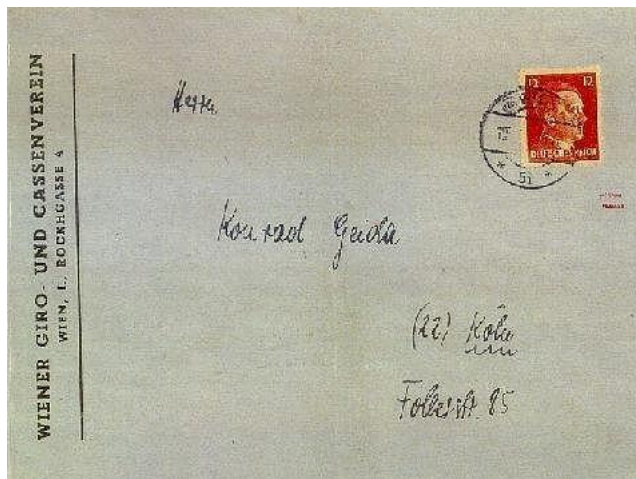
איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית

בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

בעריך של 12 פפניג הודבק על גבי המעטפות, והמשלוח כולו הוכנס לשקי דואר מזויפים שהוכנו על בסיס המידע המודיעיני שנאסף. ברוב הדואר שנשלח במסגרת מבצע קורנפלקס נעשה שימוש בכתובות של בתי עסק שונים כשם השולח.

עתה נותרה השאלה כיצד להחדיר את שקי הדואר המזויפים ובהם מכתבי התעמולה עם הבולים המשופצים לתוך מערכת הדיוור הגרמנית. לאחר התלבטויות ממושכות החלט כי הדרך הטובה ביותר היא, להפציץ רכבת דואר גרמנית. לאחר שהמפציצים יעצרו את הרכבת ויפגעו בה קלות הם יטילו את שקי הדואר המזויפים אל בין ההריסות. הגרמנים יניחו, באופן טבעי, כי מדובר בשקים שנפלו מהרכבת המותקפת, ויצרפו אותם אל המשלוח.

מדוע זכה מבצע זה לשם "מבצע קורנפלקס"? באותם ימים הדואר הגרמני היה מגיע בשעת ארוחת הבוקר, ואנשי ה-O.S.S. ראו בעיני רוחם את אזרחי גרמניה קוראים את דברי התעמולה שלהם בשעת ארוחת הבוקר הם יחשו כי אכן האימפריה הגרמנית מתפוררת לחתיכות קטנות כשל דגני בוקר.

מכתב שנשלח במסגרת מבצע קורנפלקס, וזוהה כמזויף על ידי פקיד דואר חד עין

ב-5 בפברואר 1945 עשתה רכבת גרמנית את דרכה את העיר לינץ, כאשר במטענה דואר המיועד למספר ערים ועיירות בצפון אוסטריה. לפתע הותקפה הרכבת על ידי מפציצים של בעלות הברית, ובמהלך המהומה הוצנחו שמונה שקי דואר, אשר בכל אחד מהם היו כ-800 מכתבי תעמולה. המכתבים היו ממוענים לכתובות המתאימות למסלול נסיעתה של הרכבת, ומבילים כיאות (רק במבט חטוף, כמובן). עובדי הדואר אספו את השקים, והמכתבים הועברו ליעדם.

הייתה זו הפעולה הראשונה במסגרת מבצע קורנפלקס. בסופו של דבר בוצעו 20 מתקפות כאלה, ובהם הושלחו 320 שקי דואר ובהם למעלה מ-96,000 מכתבים. איש יודע איזו השפעה הייתה לפעולה זו: גורל המלחמה ממילא הוכרע, והמורל בקרב האוכלוסייה הגרמנית היה ירוד ממילא. ובכל זאת, קשה שלא להתרשם מהרעיון שעמד בבסיס מבצע קורנפלקס, וקשה עוד יותר שלא ליהנות מסיפור נחמד זה.

לורנס פיישר אוסף בולים בנושא הסכסוך הישראלי – ערבי על הבטיו השונים. התצוגה שלו "מדינה יהודית - המאבק להישרדות" זכתה במדליה מזהבת גדולה ברמה הבינלאומית. לתגובות: lawrence@gymtrainer.co.il

טעות לעולם חוזרת יורם לוביאניקר

בולים עם טעויות הם סוג פריט החביב במיוחד על אספנים בכלל ועל מציגים בפרט, הגם שלרוב הם מלווים בתג מחיר גבוה במיוחד. אין הכוונה לבולים שבהם חלה שגיאה בעיצוב (וגם אלו פריטים המסבים עונג לא מבוטל לאספן התימאטי), אלא לבולים ששיבוש כלשהוא חל בהליך הייצור שלהם. השגיאות הנפוצות ביותר נובעות מתקלה בתהליכי הנקבוב, בקפלים בגיליון הבולים ובמחסור באחד הצבעים.

כל מציג תימאטי הנוטל חלק בתערוכה בולאית תחרותית שואף לשלב בתצוגה שלו מספר טעויות בולאיות. זוהי אחת הדרכים שיש למציג לשלב פריטים נדירים בתצוגה ולזכות בניקוד נוסף בסעיף הנדירות. כאן המקום להזהיר אספנים תמימים מפני טעויות בבולים מודרניים, בעיקר ממדינות מפוקפקות (אך גם ממדינות מכובדות לכאורה): לרוב מדובר בטעויות שנעשו במכוון ובכמויות מסחריות במטרה מפורשת שימכרו לאספנים.

בתחום השחמט ההנפקה הנודעת ביותר לשמצה היא של טנזניה בשנת 1986. בכל רגע נתון ניתן למצוא באתרי המכירות של אי-ביי או דלקמפה עשרות "טעויות" או בולי דוגמא (specimen) מהנפקה זו במחיר של דולרים ספורים. שילוב בול כזה בתצוגה לא יביא לתוספת ניקוד בסעיף הנדירות (פריט כל כך נפוץ וזול אינו יכול להיות נדיר), ולמעשה סביר להניח שאף יגרום לירידה בניקוד עבור ידע בולאי – השופטים עלולים להסיק שהמציג אינו מבדיל בין טעות אמיתית לבין טעות מכוונת. אני מציג כאן את הבול הרגיל ומתחתיו בול עם טעות מכוונת של חוסר בצבע הצהוב, תוך אזהרה מפורשת לכל האספנים: דגל שחור מתנוסס מעל "טעויות" כאלה. שומר נפשו ירחק!

כמובן שיש גם טעויות אמיתיות הראויות לתצוגה. הנה דוגמא הלקוחה מאוסף השחמט שלי: בשנת 1976 הנפיקה בריטניה סדרה בת ארבעה בולים לציון מלאת 500 שנה להדפסת הספרים הראשונים בשפה האנגלית על ידי **וויליאם קקסטון**. אחד הבולים מראה את השער של ספר שחמט שהודפס על ידי קקסטון במאה ה-15. הבול השמאלי הוא הבול הרגיל, ואילו בבול הימני חלה טעות, וראשה של המלכה הודפס מוזז 5 מילימטר ימינה.

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית

בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

לטעות אותה ראינו זה עתה אין כל ערך תימאטי. הופעתו של הבול השגוי במסגרת תצוגה תימאטית משרתת מטרה אחת בלבד – הכנסת פריט נדיר, אשר תגרוור שיפור הניקוד של התצוגה בסעיף הנדירות. מצד שני, בול כזה מאט את שטף הסיפור עליו נשענת התצוגה התימאטית, ולכן הטעות נדרשת להיות נדירה מספיק כדי להצדיק את ה"גמגום" בסיפור.

מסתבר שיש טעויות הדפסה אשר לא רק שאין גורמות להאטת הסיפור אלא אף תורמות לקידומו. במקרה שהמציג מצליח לשלב טעויות כאלה בתצוגה הוא עשוי לזכות לא רק בתוספת ניקוד בסעיף הנדירות אלא גם בסעיפים כמו ידע תימאטי ומקוריות. להלן שתי דוגמאות להמחשת דברי.

בול ניו זילנד עם הדפס רכב
תקין של האי ניואה

אותו בול עם הדפס רכב
שגוי – שילינג גנב

הדוגמא הראשונה לקוחה מאוספו של **משה רימר**: בשנת 1903 הונפקה סדרת בולים לשימוש תושבי האי הקטן ניואה שבאוקיינוס השקט, שהיה אז בשליטת ניו זילנד. רשות הדואר של ניו זילנד השתמשה בבולים שלה עליהם הוסיפו הדפס רכב שכלל את שם האי ואת הערך הנקוב. בלשון המקומית "Taha e Sileni" פירושו "שילינג אחד". למרבה הצער, השתבשה ההדפסה על חלק מן הבולים, האות e נצמדה למילה Taha ונוצרה המילה Tahae. צערם של אנשי הדואר גדל עוד יותר כאשר התברר להם כי משמעות הביטוי "Tahae Sileni" הוא "שילינג גנב". שלטונות הדואר מיהרו לאסוף את הבולים המביכים על מנת להשמידם, אולם כמות של הבולים כבר נמכרה לציבור ומצאה את דרכה לידי אספני הבולים. הבול הרגיל מוערך כיום בכעשרים דולר, בעוד שערכו של הבול השגוי הוא כשמונה מאות דולר.

כיצד ניתן לערוך שימוש תימאטי בטעות זו? בתצוגה החדשה של משה, שעל הכנתה הוא טורח בימים אלו לקראת התערוכה שתתקיים בתל אביב בחודש מאי הקרוב, הוא מעוניין להתייחס לנושא של גניבה. שגיאת ההדפסה של בולי ניואה מאפשרת לו להציג את המילה "גנב" תוך ניצול הטעות. כך הוא יוצר שימוש חדשני בפריט בולאי נדיר עם ידע בולאי, והוא אמור להנות מתוספת ניקוד בשלושת סעיפים אלו (חדשנות, נדירות וידע בולאי).

הנה דוגמא נוספת הלקוחה מאוסף השחמט שלי. בשנת 1965 הנפיקה סאן מרינו בול שחמט מגוון למדי. הבול מראה את לוח משובץ החורג בהרבה מהגודל של 8X8, ועליו לא פחות מעשרה צריחים בצבעים שונים (שחור, אפור, אדום, חום וצהוב). קשה מאוד

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית

בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

להבין מה עבר במוחו של המעצב, בהתחשב בכך שכלי המשחק מעוצבים בשני צבעים בלבד – על פי רוב שחור ולבן.

הבול מסן מרינו הודפס בגיליונות של 40 בולים. בגיליון אחד בלבד חלה טעות, והוא הוכנס למכונה הפוך בשלב הדפסת הצבע האדום. כתוצאה מטעות זו מופיעים בבול שני צריחים לבנים נוספים, הצריח החום הפך לאפור, ואילו שלושה צריחים אדומים מופיעים כשהם ניצבים על ראשם. ככל הידוע כיום שניים מהבולים מאותו גיליון הודבקו על מכתבים ועקבותיהם אבדו, ואילו שלושים ושמונה הבולים הנותרים הגיעו לידי אספנים. בול זה המוכר בכינוי "בול הצריחים האדומים ההפוכים" הוא הפריט המבוקש ביותר על ידי אספני שחמט. לאחרונה הוא הוצע במכירה פומבית במחיר התחלתי של לא פחות מ-12,000 דולר!

במשך שנים רבות ניסיתי להשיג את "הצריחים האדומים ההפוכים" לאוסף שלי. לאחר שהצלחתי לשים את ידי על בול כזה התחלתי לשבור את הראש בשאלה כיצד לשלב אותו בתצוגה שלי. לכאורה המקום הטבעי ביותר הוא בעמוד בו אני מציג את הצריח. אבל במצב זה לא נודעת לטעות כל משמעות תימאטית, ושילובה בתצוגה הוא חסר ייחוד. ואז יום אחד מצאתי פתרון מצוין, לפחות לדעתי.

הכל יודעים כי רגלי המגיע לשורה השמינית הופך למלכה ("מכתיר" בלשון השחמטאים). אם המלכה המקורית עודנה ניצבת על גבי הלוח אז הצד המכתיר נהנה משירותיהן של שתי מלכות בו זמנית. אגב, ידועים גם מקרים (מעטים) בהם היו באותו זמן חמש מלכות שונות על הלוח – שלוש בצד אחד ושתיים בצד השני. מבחינה טכנית כדי להוסיף מלכה נוספת ללוח יש צורך להביא מלכה מסט שחמט אחר, אך מה לעשות אם אין מלכה כזאת בנמצא? במקרה כזה לוקחים צריח (או צריח מהסט המקורי שכבר הוסר מהלוח או צריח מסט חלופי) ומציבים אותו על גבי ראשו. מבחינה עיצובית, צריח הוא הכלי היחידי אותו ניתן להציב כשהוא הפוך. צריח הפוך כזה מסמל מלכה, ואין שום חשש שיבלבלו בינו ובין צריח רגיל.

השימוש של צריח הפוך כמלכה הוא נדיר ביותר, אבל חברי **ג'ון אדוארדס** (שמלבד היותו אספן של בולי שחמט הוא גם שחמטאי מקצוען והיה אלוף ארצות הברית בשחמט בהתכתבות) סיפר לי, שבמהלך הקריירה השחמטאית שלו הזדמן לו להשתמש בצריח הפוך פעמיים.

בול הצריחים האדומים ההפוכים של סאן מרינו הועבר אחר כבוד לתת הפרק בו אני דן ברגלי המכתיר למלכה. טעות הדפוס קיבלה משמעות תימאטית, ואני שבע רצון מהדרך בה בול נדיר זה משתלב במהלך התקין של הסיפור שלי.

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

ועתה, כמו בשחמט, זכות המסע עוברת לצד השני. האם גם באוסף שלכם יש טעויות הדפסה אשר נודעת להן משמעות תימאטית? אם כן, אני ושאר קוראי נושאונט נשמח לשמוע על כך.

יורם לוביאניקר מציג את "השחמט – משחק המלחמה". כתובתו למשלוח
תגובות: lubianiker@gmail.com